

Vlindermonitoring op een hooilandje

Tekst: Chris van Swaay & Jan Weima

Alweer vijftien jaar worden er vlinders geteld in het Landelijk Meetnet Vlinders. Sommige routes worden echter niet alleen sinds het beginjaar 1990 geteld, maar zelfs nog langer. Dat is onder andere het geval op een stukje van de route in de Bruuk, een vochtig schraallandreservaat van Staatsbosbeheer bij Groesbeek.

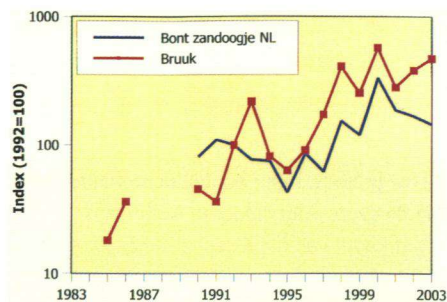
Het **Landelijk Meetnet Vlinders** is een samenwerkingsproject van De Vlinderstichting en het CBS. Het meetnet is onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring en wordt financieel mogelijk gemaakt door het Ministerie van LNV. Dankzij honderden vrijwilligers in het hele land kan de populatieontwikkeling van veel soorten goed worden gevolgd.

Het hooilandje Sectie 1 en 2 van de route in de Bruuk liggen op een vrij vochtig hooilandje van ongeveer 100 m lang en 25 m breed, begrensd door flinke bomen. In 1985 vielen in het voorjaar planten als bosanemoon, kruipend zenegroen, wederik, knoopkruid en gevlekte orchis op. Ook waren er ruigere stukken en in de zomer was de dichte kruidlaag 30-40 cm hoog. Hieruit staken vooral kale jonkers, die soms bijna een meter hoog werden en nectar verschaften voor de vlinders.

In het algemeen hebben zich de laatste jaren weinig ingrijpende ontwikkelingen voorgedaan en op het oog is er weinig veranderd. Wel is het maaibeeld misschien ongunstig geweest voor de flora en als gevolg daarvan tevens voor de aantallen van sommige vlinders. In 2003 werd er tijdens de periode van de monitoring in het geheel niet gemaaid. In 2004 werd er zeer vroeg gemaaid, namelijk al op 12 juli. Er waren weinig kale jonkers; ook liep het aantal orchissen terug en in het voorjaar waren er weinig pinksterbloemen.

De tellingen Naast de tellingen uit het Landelijk Meetnet Vlinders, verricht door Jan Wiema, zijn er tellingen van dit hooilandje uit 1983 (Heijligers, 1984), uit 1985 (Van Swaay & Wynhoff, 1986) en uit 1986 (Van Swaay et al., 1986). Omdat ook toen al

Figuur 1: De grafiekjes op deze en de volgende pagina geven voor bruin zandoogje, koevinkje, bont zandoogje, landkaartje, klein geaderd witje, oranjepipje en groot dikkopje de trend op het hooilandje vergeleken met de landelijke trend.

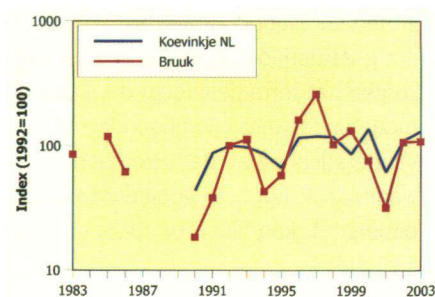
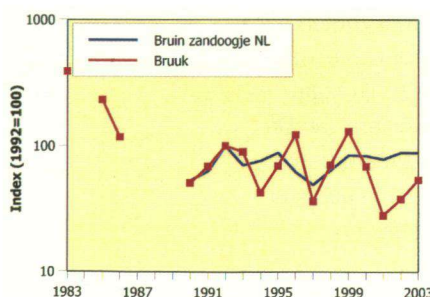

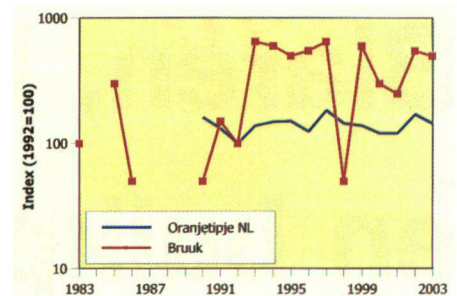
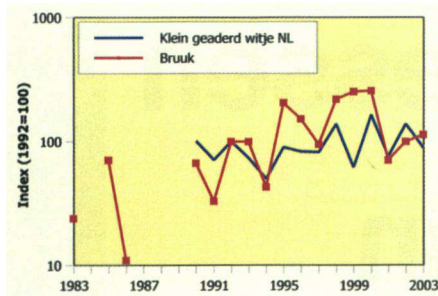
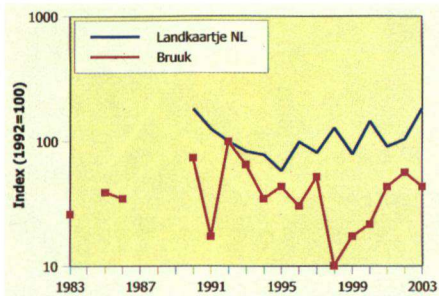
Het hooilandje in de Bruuk.

volgens dezelfde methode werd geteld, kunnen de aantallen uit de jaren tachtig zonder meer vergeleken worden met de huidige.

Resultaten In totaal zijn er 22 soorten dagvlinders waargenomen tijdens de tellingen. Voor zo'n klein stukje is dat behoorlijk veel, maar er is natuurlijk wel in zeventien jaren vrijwel elke week gekeken. Sommige soorten zijn dan ook maar een enkele keer gezien. In figuur 1 wordt voor zeven soorten de trend op het hooiland vergeleken met de landelijke trend. We bespreken deze soorten kort.

- Het bruin zandoogje is de talrijkste vlinder in de Bruuk. Vooral in de jaren tachtig waren tientallen vlinders per sectie tijdens een telling heel gewoon. De aantallen liggen tegenwoordig op een lager niveau en lijken zelfs langzaam onder de landelijke trend te zakken.
- Het koevinkje is een goede nummer twee. Zowel landelijk als op ons hooilandje zijn de aantallen min of meer stabiel.

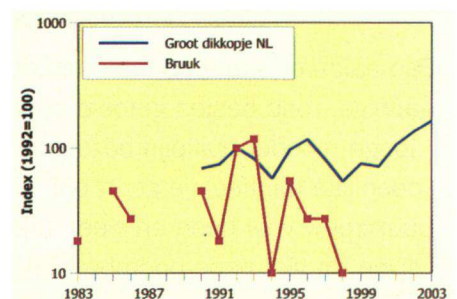

- Het bont zandoogje zit flink in de lift. De stijging in de Bruuk is zelfs nog iets sterker dan de landelijke, met het jaar 2000 als voorlopig hoogtepunt. In 1983 werden echter op dit hooilandje helemaal geen bont zandoogjes gezien. De bomen rond het hooiland die steeds groter worden maken het steeds meer beschaduwd, wat deze vlinder ongetwijfeld ten goede is gekomen.
- Het landkaartje lijkt een beetje zijn eigen koers te varen in de Bruuk, al zijn de aantallen sinds 1983 wel min of meer gelijk. Landelijk was vooral 1995 een slecht jaar voor deze vlinder, de laatste jaren gaat het weer duidelijk beter.
- Net als het koevinkje volgt het klein geaderd witje min of meer de landelijke trend. In de jaren tachtig was de soort wel duidelijk minder talrijk dan nu.
- Het oranjetipje vertoont heftige schommelingen, veel sterker dan in het hele land. Vooral 1986, 2000 en 1998 waren slechte jaren op het hooiland. Overigens is de Bruuk meestal een van de beste routes voor het oranjetipje in ons land.
- Het groot dikkopje is de laatste jaren niet meer gezien op het hooiland, al was het er nooit talrijk. Slechte lan-

delijke jaren (als 1994 en 1998) werken bijzonder sterk door op de populatie op het hooiland.

De soort herstelde niet meer van de dip in 1998. Overigens komt het groot dikkopje nog wel in de omgeving voor, maar tot herkolonisatie is het nog niet gekomen.

Wat leren de vlinders ons?

Soorten die min of meer gelijk bleven

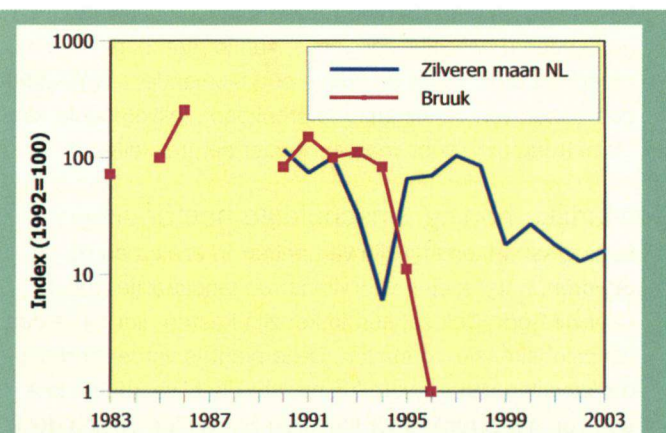
Bruin zandoogje en koevinkje zijn in de Bruuk min of meer stabiel, zowel in de Bruuk als landelijk. Blijkbaar wordt de trend hier vooral gestuurd door grootschalige zaken als het weer. Of het aantal bruine zandoogjes in heel Nederland in de jaren tachtig hoger was dan in de jaren negentig (zoals in de Bruuk), zullen we wel nooit weten.

Soorten die vooruit gingen

Bont zandoogje en klein geaderd witje zijn de meest opvallende soorten die vooruit gaan. Ze doen het ook beter dan de landelijke trend. Vooral het bont zandoogje profiteert van het groeien van de bomen rond het grasland, waardoor dit steeds meer een bosachtig karakter krijgt.

Soorten die achteruit gingen

Het verdwijnen van zowel het groot dikkopje van ons hooiland als van de zilveren maan op de andere plek in de Bruuk, laat zien dat dit soort kleine populaties erg gevoelig is voor een slecht jaar (warm of juist koud, droog of juist nat etc.) Er moet naar gestreefd worden dat populaties van belangrijke soorten groot zijn of met elkaar in verbinding staan, zodat uitwisseling kan plaatsvinden.

Niet op ons hooilandje, maar op een ander perceel in de Bruuk, kwam tot midden jaren negentig de zilveren maan voor. Deze figuur laat zien dat de aantallen tot 1994 min of meer stabiel waren. Landelijk was 1994 een bijzonder slecht jaar. Maar terwijl in de rest van Nederland de zilveren maan weer snel terugveerde, ging het in de Bruuk helemaal mis. In 1995 werden de laatste zilveren manen gezien, daarna was het gedaan met de soort. Doordat er in de verre omgeving geen populaties van deze soort meer zijn, is herkolonisatie onwaarschijnlijk.

Literatuur

- Heijligers, W. (1984). Dagvlinders in de Bruuk. Verslag Natuurbeheer 766, Landbouwhogeschool Wageningen.
- Van Swaay, C.A.M., I. Wynhoff, P. Meeuwissen & M. Christiaans (1987). Dagvlinderinventarisatie in De Bruuk in 1986. Getypt verslag.
- Van Swaay, C.A.M. & I. Wynhoff (1986). Dagvlinders in de Bruuk. Verslag Natuurbeheer 856, Landbouwhogeschool Wageningen.